

Ocena stanu technicznego Hali Gwardii w Warszawie z projektem zabezpieczeń ozdobnych elementów murowych

dr inż. Radosław Sekunda, mgr inż. Roman Lulis, Mazowiecka Okręgowa Izba Inżynierów Budownictwa, mgr inż. Dawid Szymczyk, Polska Grupa Inżynierska

1. Wprowadzenie

Obiekty budowlane poddawane są ocenie stanu technicznego z różnorodnych powodów. Występują okresowe kontrole stanu technicznego wynikające z art. 62 ustawy Prawo budowlane, wykonywane są ekspertyzy do postanowień organów nadzoru budowlanego oraz w związku z rozbudową (przebudową) obiektów, sporządzane są opinie na poczet roszczeń gwarancyjnych lub potrzeb własnych właściciela obiektu.

W artykule opisano przypadek oceny stanu technicznego elementów konstrukcyjnych budynku Hali Gwardii w Warszawie. Prowadzone badania odpowiedzieć miały na pytanie – czy jest możliwe dalsze częściowe użytkowanie obiektu budowlanego (w którym zorganizowano weekendowe targowisko z kilkudziesięcioma lokalami gastronomicznymi) do czasu wyłonienia inwestora generalnego remontu budynku w systemie partnerstwa publiczno-prywatnego?

Hala Gwardii została wzniesiona w latach 1889–1901. Ze względu na wartość historyczną – została wpisana do rejestru zabytków pod poz. A-1284 decyzją z dnia 30.12.1986 r. Hala została zniszczona (spalona) podczas drugiej wojny światowej, choć zachowała się w pełni konstrukcja obiektu. Podczas okresu użytkowania była wielokrotnie przebudowywana i aranżowana do stanu obecnego. Obiekt ma jedną kondygnację piwniczną, w której znajdują się częściowo użytkowane pomieszczenia techniczne oraz nieużytkowana część dawnej strzelnicy, toalet, pomieszczeń technicznych i biurowych. Hala położona jest na planie wydłużonego prostokąta wzdłuż osi wschód-zachód. Budynek przykryty jest dachem o konstrukcji stalowo-drewnianej, wspartym na ścianach obwodowych i stalowych podporach dzielących wnętrze hali na trzy nawy. System konstrukcji oparty jest na strukturze dźwigarów kratownicowych systemu trójprzegubowego. W strefach frontowych zlokalizowane są części o konstrukcji z cegły ceramicznej – pełnej. Doświetlenie hali zrealizowane jest za pomocą naświetli okiennych między kolejnymi poziomami połączy dachu.

Zakres objętościowy niniejszego artykułu uniemożliwia dokładne przedstawienie wyjątkowego charakteru, konstrukcji obiektu, a także jego historii i roli, jaką spełnił w historii

Warszawy, w szczególności w czasie Powstania Warszawskiego. Niech więc wystarczy refleksja, że analiza materiałów dotyczących tego budynku wzbudza szacunek do kunsztu projektowego (także wykonawczego), wzruszenie do historii obiektu oraz złość do instrumentalnego potraktowania i bezkrytycznego zniszczenia hali na przestrzeni lat w okresie powojennym – poprzez liczne przebudowy i bez dbałości o jej wyjątkowość.

Podczas prac eksperckich wykonana została diagnostyka stanu technicznego wszystkich elementów konstrukcyjnych obiektu. W niniejszej pracy ograniczono się do przedstawienia stanu technicznego zewnętrznych ozdobnych elementów murowych stwarzających realne zagrożenie bezpieczeństwa osób i mienia.

2. Stan zachowania ozdobnych elementów murowych – wieżyczek

Na dachu budynku zlokalizowano dwanaście wieżyczek wieńczących konstrukcję. Sposób oznaczenia wieżyczek uporządkowano w następujący sposób: wieżyczkom nadano umowne numery wskazane na rysunku 1.

Na najniższym poziomie dachu zlokalizowano sześć wieżyczek:

- wieżyczki nad portalami wejściowymi do obiektu oznaczono symbolami W8 i W11;
- wieżyczki narożne dolne oznaczono symbolami W7, W9, W10 i W12.

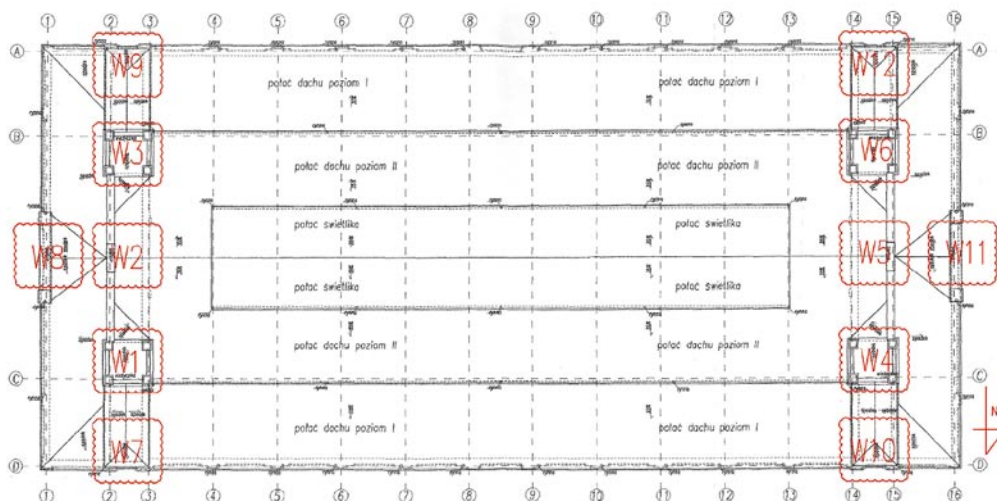
Na pośrednim poziomie dachu zlokalizowano kolejne sześć wieżyczek:

- wieżyczki narożne górne oznaczono symbolami W1, W3, W4 i W6;
- wieżyczki środkowe górne oznaczono symbolami W2 i W5.

Każda z narożnych wieżyczek na poziomie pośrednim (W1, W3, W4, W6) składa się z: czterech kolejnych wieżyczek stanowiących murowane słupy zakończone głowicami, połączy dachowej, balustrad, gzymsów.

Na podstawie wizji lokalnej przeprowadzonych w ramach prac eksperckich i projektowych, a także informacji zawartych

Rys. 1. Umowna numeracja wieżyczek ponad dachem budynku

w archiwalnej dokumentacji technicznej sformułowano następujące wnioski dotyczące stanu technicznego ozdoby murowych:

- dla wieżyczek w części wyższej obiektu (poziom pośredni dachu):
  - stan techniczny wszystkich sześciu (czterech narożnych tj. W1, W3, W4, W6 + dwóch szczytowych, tj. W2, W5) wieżyczek w części wyższej obiektu oceniono jako zły, stwarzający zagrożenie bezpieczeństwa osób i mienia. Nie istnieje ryzyko utraty stabilności globalnej ocenianych wieżyczek, istniało natomiast realne zagrożenie samoistnego „oderwania się” fragmentów muru o losowej wielkości i ich upadek z wysokości – na teren wschodniego dojazdu do bazaru od strony wschodniej, jak i na teren bazaru;
  - przez pojęcie złego stanu technicznego wieżyczek W1, W3, W4, W6 zdefiniowano, przede wszystkim, zły (lub bardzo zły) stan elementów murowych głowic mniejszych wieżyczek narożnych oraz zły stan gzymsów w poziomie stropodachu;
  - w najgorszym stanie technicznym znajduje się wieżyczka W1, natomiast w najlepszym wieżyczka W4;
  - zły stan techniczny oblicowań wieżyczek szczytowych – wschodniej W2 oraz zachodniej W5 stwarzający ryzyko samoistnego odspojenia warstwy z cegły klinkierowej i jej upadek z wysokości;
  - spękania warstwy licowej na ścianach bocznych wieżyczek narożnych W1, W3, W4, W6, na dzień wizji lokalnych, nie stanowiły zagrożenia bezpieczeństwa osób i mienia;
  - wieżyczki narożne były zabezpieczone siatką materiałową. Rozwiązanie niezapewniające odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa w przypadku oderwania się elementu;
- dla wieżyczek w części niższej obiektu (poziom najniższy dachu):
  - przypory przy ścianach szczytowych, tj. wieżyczki W7, W9, W10, W12 w stanie złym. Ryzyko samoistnego odspojenia elementów murowych oraz ich upadek z wysokości;
  - w obszarze wieżyczek W7, W8, W9, W10 widoczna jest roślinność wyrastająca pomiędzy cegieł. System korzeniowy roślinności przyczynia się do destrukcji spoin elementów murowych powodując „rozsadzanie muru”;
  - widoczne prowizoryczne naprawy wieżyczki W8 nad wejściem wschodnim. Element sprawia wrażenie odchylonego od pionu. Liczne ubytki oraz odspojenia w strukturach ozdobnych gzymsów elementu. Stan techniczny wieżyczki

portalu wejściowego ocenia się jako zły, stwarzający zagrożenie bezpieczeństwa osób i mienia. Nie istnieje ryzyko utraty stabilności globalnej ocenianych wieżyczek (ich przełamanie). Istnieje natomiast realne zagrożenie samoistnego „oderwania się” fragmentów muru o losowej wielkości i ich upadek z wysokości;

– wieżyczki są obecnie zabezpieczone siatką materiałową. Jest to rozwiązanie niezapewniające odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa w przypadku oderwania się elementu. Wybrane fotografie z badań z wizji lokalnej przedstawiono dalej. Na poszczególnych fotografiach wskazano:

- widok budynku od strony północno-wschodniej. Tymczasowe zabezpieczenia wieżyczek przy pomocy zielonych materiałowych siatek (fot. 1);
- wieżyczkę W1 – widok z dachu. Widoczne znaczne uszkodzenia konstrukcji – ubytki cegieł licowych, ozdobnego gzymsu oraz brak czap zabezpieczających wieżyczki od góry. Wieżyczki nieskutecznie zabezpieczone przy pomocy materiałowych siatek, które pod wpływem czasu oraz warunków atmosferycznych uległy degradacji (fot. 2);
- wieżyczkę W1 – przykładowe uszkodzenia wieżyczki. Widoczne znaczące ubytki w ceglanej strukturze wieżyczki. Siatka zabezpieczająca zniszczona, nie spełnia swojej funkcji (fot. 3);
- Wieżyczka W1 – przykładowe uszkodzenia gzymsu. Widoczne znaczące ubytki w ceglanej strukturze ozdobnego gzymsu. Brak zabezpieczenia gzymsu (fot. 4);
- uszkodzenia wieżyczki nad portalem wschodnim – widok z dachu budynku. Widoczne braki ceglanej warstwy licowej oraz doraźne naprawy. Istniejące elementy murowe w znacznym stopniu odspojone od konstrukcji muru (fot. 5);
- przykładowe uszkodzenia oraz widoczna roślinność porastająca wieżyczkę W7. Część licowa gzymsu „wypaczona i rozsadzona” oddziaływaniem mrozu oraz roślinności zakorzenionej w spoinach muru. Zjawisko niebezpieczne stwarzające ryzyko odspojenia się fragmentu muru o losowej wielkości i upadku z wysokości – zagrożenie bezpieczeństwa osób i mienia (fot. 6).

Wybrane fotografie z dokumentacji zdjęciowej opracowań [2, 4]

Fot. 1.
Widok
budynku
od strony
północno-
-wschodniej

Fot. 2.
Wieżyczka
W1 – widok
z dachu

Fot. 3.
Wieżyczka
W1 – przy-
kładowe
uszkodzenia
wieżyczki

Fot. 4.
Wieżyczka
W1 – przy-
kładowe
uszkodzenia
gzymsu

Fot. 5.
Wieżyczka
W2 – widok
od strony
wschodniej

Fot. 6.
Przykładowe
uszkodzenia oraz
widoczna roślin-
ność porastająca
wieżyczkę W7

3. Projektowane roboty budowlane

W celu wyeliminowania zagrożenia bezpieczeństwa osób i mienia z jednoczesnym umożliwieniem dalszego częściowego użytkowania hali, w zakresie zabezpieczenia ozdobnych elementów murowych wszystkich 12 wieżyczek – w lipcu 2020 r. – zaprojektowano następujący zakres robót budowlanych:

- ogrodzenie terenu budowy, rozwinięcie zaplecza budowy, zapewnienie komunikacji zastępczej, wyznaczenie stref niebezpiecznych;
- oczyszczenie muru w obrębie projektowanych prac z porastającej roślinności (drzewa, trawy na elewacji);
- rozbiórka pojedynczych, luźnych, niestabilnych elementów i zeskładowanie ich na terenie hali (bądź dowolnym innym miejscu wskazanym przez zamawiającego) do wykorzystania podczas przyszłej restauracji obiektu;
- nr „1” (część rysunkowa). Zamocowanie do nośnych elementów elewacji obiektu w miejscach wskazanych w dokumentacji

rysunkowej profili C100. W miejscach nieliniowości – profile łączyć ze sobą poprzez spawanie doczołowe. Profile mocować do muru za pomocą kotew o średnicy min. M12 wklejanych na żywicę Koelner R-KEM II do podłoża murowych i z pustkami w rozstawie ~30 cm. Głębokość kotwienia – min. 25 cm. Liczbę kotew wskazano w dokumentacji rysunkowej;

- nr „2” (część rysunkowa). Zamocowanie do profili C100 profili LR50x5. Profile LR50x5 mocować przy użyciu blach czołowych oraz śrub o średnicy min. M10;
- nr „3” (część rysunkowa). Zamocowanie do profili C100 oraz do kątowników LR50x5 stalowej siatki ochronnej, np. Geobrug Tecco G45/2 w naturalnym kolorze stali

ocynkowanej. Siatkę należy usytuować pomiędzy dwoma kątownikami LR50x5;

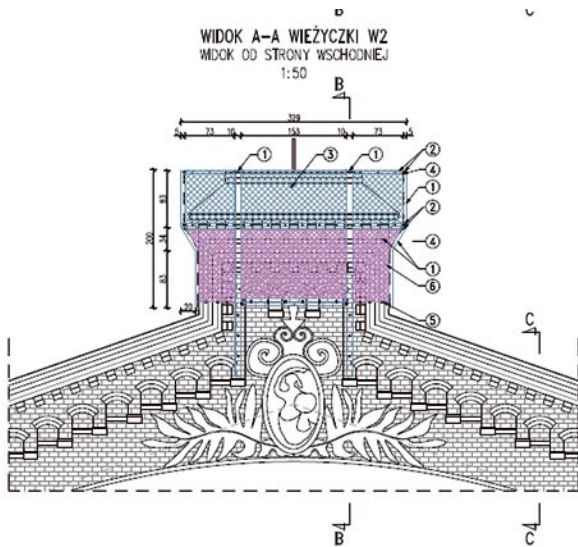
- nr „4” (część rysunkowa). Zamocowanie do profili LR50x5 bliźniaczych profili LR50x5 dociskających siatkę zabezpieczającą. Kątowniki łączyć ze sobą za pomocą śrub o średnicy min. M10 w rozstawie co 25–30 cm;
- nr „7” (część rysunkowa). Wykonanie lokalnych zamocowań siatki bezpośrednio do muru przy pomocy lin stalowych (min. $\phi 6$) przeplatanych przez oczka siatki oraz kotew chemicznych o średnicy min. M10 z szerokimi podkładkami wklejanych w mur na żywicę Koelner R-KEM II do podłoża murowych i z pustkami, w miejscach, w których brak możliwości zastosowania kształtowników mocujących dolną krawędź siatki do muru. Głębokość kotwienia – min. 25 cm;
- nr „6” (część rysunkowa). Zamocowanie w dolnej części zabezpieczenia dodatkowej siatki stalowej o mniejszych

oczka – wymiary oczek max. 2x2 cm. Siatkę mocować poprzez przywiązanie do siatki właściwej;

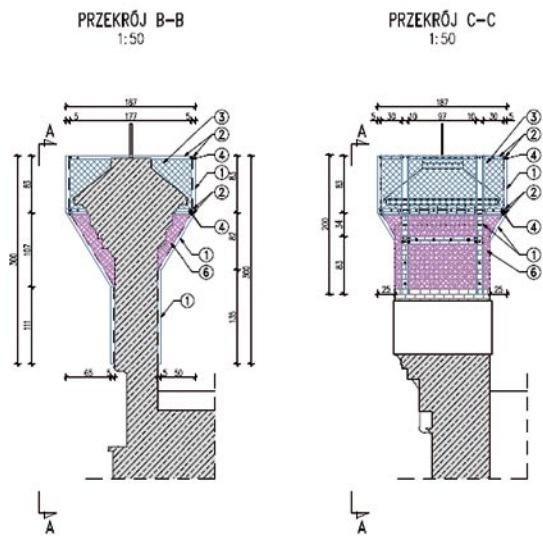
- nr „5” (część rysunkowa). Dodatkowo na wieżyczkach oznaczonych numerami od W7 do W12 włącznie, projektuje się zamocowanie swobodnych końców siatki do bocznych ścian wieżyczek przy pomocy naciągów z lin stalowych (min. $\phi 6$) ze śrubami rzymskimi typu hak-oko w rozstawie co max. 50 cm.

Dokumentacja wymagała uzyskania decyzji mazowieckiego wojewódzkiego konserwatora zabytków zezwalającej na wykonanie projektowanych robót oraz uzyskania decyzji o pozwolenie na budowę.

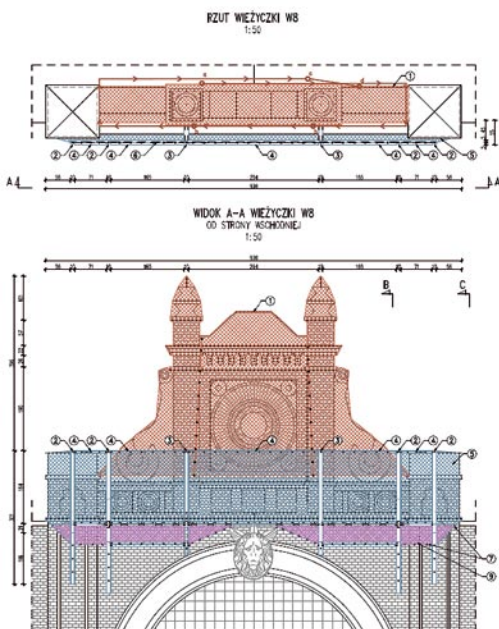
Wybrane rysunki z dokumentacji projektowej pokazano na schematach poniżej. Przykład zabezpieczenia wieżyczki W2 – rysunki 2–3. Przykład schematu zabezpieczenia wieżyczki W8 – rysunki 4–5.

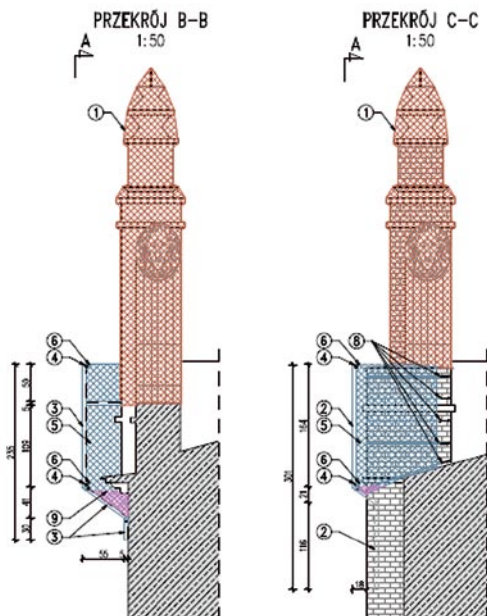
Rys. 2. Schemat wzmocnienia wieżyczki W2 – widok

Rys. 3. Schemat wzmocnienia wieżyczki W2 – przekroje

Rys. 4. Schemat wzmocnienia wieżyczki W8 – rzut, widok ogólny

Rys. 5. Schemat wzmocnienia wieżyczki W8 – rzut, widok ogólny

Wybrane fotografie z kontroli obiektu (źródło własne)

Fot. 7. Widok zabezpieczenia wieżyczki W1

Fot. 8. Widok zabezpieczenia wieżyczki W5

Fot. 9. Widok zabezpieczenia wieżyczki wschodniej

Fot. 10. Widok zabezpieczenia wieżyczki W2

Fot. 11. Widok zabezpieczenia wieżyczki W3

Fot. 12. Widok zabezpieczenia wieżyczki W4

Fot. 13. Widok zabezpieczenia wieżyczki W6

Fot. 14. Widok elewacji północnej

4. Stan po zabezpieczeniu – weryfikacja zasadności wykonanych robót

Roboty budowlane wykonane zostały w marcu 2021 roku. W trakcie robót, na wniosek kierownika budowy, wprowadzono zmianę nieistotną polegającą na zastąpieniu cownika C100 na profil zamknięty 60x60x3mm, co ułatwiło sposób montażu i łączenia poszczególnych elementów konstrukcji zabezpieczającej. Zespół projektowy wyraził zgodę, pełniąc nadzór autorski. Stwierdzono także pogorszony po okresie zimowym stan techniczny fragmentów elewacji północnej i wykonano dodatkowe projekty zabezpieczeń.

W grudniu 2021 roku zespół projektowy dokonał kontroli obiektu w celu oceny stanu technicznego wykonanych zabezpieczeń oraz weryfikacji zasadności podjętych robót. W trakcie wizji lokalnej stwierdzono, że:

- stan techniczny obiektu jako całości ulega pogorszeniu, co jest związane z brakiem należytego zabezpieczenia obiektu przed warunkami atmosferycznymi. Pamiętać należy, że m.st. Warszawa próbuje w kolejnych postępowaniach wyłonić inwestora w trybie partnerstwa publiczno-prywatnego, co nie służy atmosferze dofinansowania obiektu, a wręcz skazuje go na niedoinwestowane oczekiwanie;
- ozdobne elementy murowe ulegają dalszej degradacji. Widoczne są liczne odspojenia elementów murowych, odpryski i ubytki cegieł, odspojenia elementów ozdobnych od lica konstrukcji murowej;
- stan techniczny wykonanych zabezpieczeń nie budzi niepokoju. Konstrukcja zabezpieczeń stabilna bez oznak nieprawidłowej jej pracy;
- potwierdzono zasadność zaprojektowanych zabezpieczeń oraz skuteczność ich roli w ochronie bezpieczeństwa osób i mienia. Zabezpieczenia wykonane zostały we właściwym czasie (już są konieczne) i spełniają przewidzianą dla nich rolę („wyłapują” fragmenty cegieł z zabezpieczonych wieżyczek).

Na wybranych fotografiach z kontroli obiektu wskazano:

- widok zabezpieczenia wieżyczki W1. Widoczny gruz w siatkach przechwytyjących, w tym kilkukilogramowy odłam muru (fot. 7);
- widok zabezpieczenia wieżyczki W5 (fot. 8);
- widok zabezpieczenia wieżyczki wschodniej. Dobry stan konstrukcji i siatek przechwytyjących (fot. 9);
- widok zabezpieczenia wieżyczki W2 (fot. 10);
- widok zabezpieczenia wieżyczki W3 (fot. 11);
- widok zabezpieczenia wieżyczki W4 (fot. 12);
- widok zabezpieczenia wieżyczki W6 (fot. 13);
- widok zabezpieczenia fragmentu elewacji północnej (fot. 14).

We wszystkich siatkach przechwytyjących widoczny jest gruz ceglany.

5. Podsumowanie

W niniejszym artykule opisano przypadek badań własnych stanu technicznego budynku Hali Gwardii w Warszawie w aspekcie ozdobnych elementów murowych. Stan tych elementów był w przeszłości podstawą postępowania powiatowego inspektora nadzoru budowlanego oraz mazowieckiego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W pracy przedstawiono jedynie wybrane aspekty całościowych badań oceniających stan techniczny obiektu. Opisano pokrótce wyniki badań makroskopowych, wnioski dotyczące elementów murowych obiektu oraz przedstawiono rozwiązania projektowe związane z zabezpieczeniem elementów murowych mające zapewnić bezpieczeństwo osób i mienia oraz umożliwić częściowe użytkowanie obiektu do czasu podpisania umowy partnerstwa publiczno-prywatnego docelowego remontu obiektu.

Wykonane analizy nie są niczym szczególnym w aspekcie merytorycznej pracy inżyniera budownictwa. Szczególnym w tym przypadku był przedmiot tych analiz – budynek Hali Gwardii. Analiza materiałów dotyczących budynku wzbudza szacunek do kunsztu projektowego i wykonawczego, wrzucenie do historii obiektu oraz złość do instrumentalnego potraktowania i bezkrytycznego zniszczenia hali w okresie powojennym (poprzez liczne i bezmyślne przebudowy) oraz bez dbałości o jej wyjątkowy charakter.

Wykonana w grudniu 2021 roku wizyta kontrolna potwierdziła poprawność wykonanych ocen stanu technicznego obiektu (w latach 2018, 2020) oraz wniosków w nich zawartych. Potwierdzono także skuteczność zaprojektowanych zabezpieczeń, co pozwala na dalsze częściowe użytkowanie hali i jej dalszą służbę społeczeństwu.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Omilanowska M., Świątynie Handlu. Warszawska architektura komercyjna doby wielkomięskiej, Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, 2004 (w postaci fotokopii)
- [2] Przegląd techniczny – tygodnik poświęcony sprawom techniki i przemysłu, tom XXXIX, Warszawa 1(14) listopada 1901, nr 46
- [3] Mitzel A., Stachurski W., Suwalski J., Awarie konstrukcji betonowych i murowanych, Wydawnictwo Arkady, Warszawa, 1973
- [4] Brandt K. S., Konstrukcje Budowlane, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa, 1972
- [5] Włodarczyk W., Ekspertyza stanu technicznego budynku przy pl. Żelaznej Bramy 1 w Warszawie listopad 2016 r. opracowana przez Biuro Realizacji Inwestycji Awangarda
- [6] Tyczyński Z., Sekunda R., Machnikowski M., Świnarski Ł., Ekspertyza techniczna dotycząca stanu elementów konstrukcyjnych budynku Hali Gwardii zlokalizowanego przy placu Żelaznej Bramy 1 w Warszawie, Warszawa 09.02.2018
- [7] Szymczyk D., Sekunda R., Projekt budowlany wykonania zabezpieczeń ozdobnych elementów murowanych budynku handlowo-usługowego Hali Gwardii przy Placu Żelaznej Bramy 1 w Warszawie, Warszawa 15.07.2020
- [8] Tyczyński Z., Sekunda R., Szymczyk D., Ekspertyza techniczna dotycząca aktualizacji stanu elementów konstrukcyjnych budynku oraz określająca możliwość jego częściowego dalszego użytkowania dla budynku Hali Gwardii zlokalizowanego przy placu Żelaznej Bramy 1 w Warszawie, Warszawa 31.12.2020